

כיצד בריטניה והאו"ם נכנעו לטרור

הקמת ישראל כמדינה ריבונית והצטרפותה כחברה באומות המאוחדות ב-1949 סימנו נקודת מפנה בהיסטוריה של המאה ה-20, מונעים משילוב נפיץ של דיפלומטיה, גיאופוליטיקה ואלימות. במרכז התהליך עמדו פעולות של קבוצות ציוניות קיצוניות, במיוחד האצ"ל ולח"י, שמעשי האלימות הקיצוניים שלהם – המוגדרים כיום כטרור לפי סטנדרטים מודרניים – מילאו תפקיד מרכזי בלחץ על בריטניה לוותר על המנדט על פלשתינה ובהכרחת האו"ם להכיר בישראל. מאמר זה טוען כי בריטניה והאו"ם, שהוצפו על ידי קמפינים אלימים אלה, למעשה נכנעו לטרור הציוני, כשהם מקבלים את מדינת ישראל למרות עמידתה החלקית בתנאי האו"ם, כולל תוכנית החלוקה, זכויות הפליטים ומחויבויות לזכויות אדם. המאמר בוחן את מחויבות המנדט הבריטי להגן על זכויות הפלסטינים, את טקטיקות הקבוצות הציוניות לסיים את השלטון הבריטי, את התנאים להכרה של האו"ם בישראל, ואת אי-הציות שלאחר מכן והפרות זכויות האדם שהתלוו להתרחבות הטריטוריאלית של ישראל.

המנדט הבריטי ומחויבויותיו לפלסטינים

המנדט הבריטי על פלשתינה, שהוסדר על ידי חבר הלאומים ב-1922, היה מסגרת משפטית שנועדה לנהל את השטח שהיה תחת השלטון העות'מאני תוך הכנתו לשלטון עצמי. הוא שילב את הצהרת בלפור מ-1917, שהתחייבה לבריטניה לסייע ב"הקמת בית לאומי לעם היהודי בפלשתינה" תוך הבטחה ש"שום דבר לא ייעשה שעלול לפגוע בזכויות האזרחיות והדתיות של הקהילות הלא-יהודיות הקיימות". עם אוכלוסייה של כ-90% ערבים (מוסלמים ונוצרים) ו-10% יהודים בתחילת שנות ה-20, הגנה על זכויות הפלסטינים הייתה מחויבות מרכזית.

הוראות המנדט המרכזיות לפלסטינים כללו שמירה על זכויותיהם האזרחיות והדתיות, הבטחה שההגירה היהודית לא תפגע במעמדם, הבטחת כבוד למוסדות הדתיים שלהם, והבטחת חופש המצפון, הפולחן והחינוך ללא אפליה. בריטניה נדרשה לדווח מדי שנה לחבר הלאומים, כדי להבטיח אחריות. עם זאת, היעדים הכפולים של המנדט – תמיכה בבית לאומי יהודי תוך הגנה על זכויות הפלסטינים – התגלו כבלתי ניתנים ליישוב. ההגירה היהודית זינקה מ-60,000 ב-1917 ל-600,000 עד 1947, ורכישות קרקע הגבירו את חששות הערבים מפני עקירה. ניסיונות בריטניה ליצור ממשל משותף, כמו מועצה מחוקקת, קרסו עקב חרמות ערביים וחששות יהודיים ממעמד מיעוט, והגבירו את המתיחות.

אלימות קיצונית ציונית: קמפיין של טרור

ארגונים ציוניים, מונעים על ידי המטרה להקים מדינה יהודית, הפכו למיליטנטיים בשנות ה-40, במיוחד לאחר שהנייר הלבן של 1939 הגביל את ההגירה היהודית ל-75,000 במשך חמש שנים ודמיין מדינה פלסטינית אחת. האצ"ל, בראשות מנחם בגין, ולח"י, הידועה כ"כנופיית שטרן", אימצו אלימות קיצונית כדי להפוך את השלטון הבריטי לבלתי אפשרי, תוך מיקוד במטרות צבאיות, אזרחיות ודיפלומטיות במעשים העומדים בהגדרות המודרניות של טרור. מטרתם הייתה "ישראל הגדולה" שתכלול את כל פלשתינה המנדטורית, כולל הגדה המערבית וירדן, תוך דחיית פשרות כמו תוכנית החלוקה של האו"ם.

מעשי אלימות מרכזיים

1. מטרות צבאיות:

- בפברואר 1946, האצ"ל ולח"י הרסו 15 מטוסים ופגעו בשמונה בשדות תעופה בריטיים, תוך החלשת השליטה הצבאית.
- ביולי 1947, האצ"ל חטף ותלה את הסמלים הבריטיים קליפורד מרטין ומרווין פייס בתגובה להוצאת חברים להורג, מה שהדהים את דעת הקהל הבריטית והדגיש את אכזריות הסכסוך.

2. תשתיות אזרחיות:

- ביוני 1946, החגנה, האצ"ל ולח"י הרסו תשעה מתוך אחת עשרה גשרים שחיברו את פלשתינה למדינות שכנות, מבודדים את האזור ומשבשים את הלוגיסטיקה הבריטית.
- ביולי 1946, האצ"ל הפציץ את מלון המלך דוד בירושלים, המטה המנהלי הבריטי, והרג 91 (41 ערבים, 28 בריטים, 17 יהודים), תוך פגיעה חמורה בממשל.

3. התקפות על אזרחים:

- האצ"ל הפציץ שווקים ערביים בחיפה ובירושלים, הרג עשרות והגביר את המתיחות הקהילתית, תוך יצירת פחד נרחב.
- באפריל 1948, האצ"ל ולח"י טבחו ביותר מ-100 תושבי כפר פלסטיני, כולל נשים וילדים, בדיר יאסין, מה שהוביל לבריחה המונית של פלסטינים והחמיר את משבר הפליטים.

4. התקפות על מתקנים בריטיים בחו"ל:

- באוקטובר 1946, האצ"ל הפציץ את השגרירות הבריטית ברומא עם 40 ק"ג של TNT, פצע שניים ופגע במבנה, כאשר זאב אפשטיין, מקורב לבגין, היה בין המפעילים.
- באוגוסט 1947, האצ"ל הפעיל פצצות מזוודה במטה הבריטי במלון סאכר בווינה, גרם לנזק קל אך הגביר את ההשפעה התעמולתית.

5. רציחות של בכירים:

- בנובמבר 1944, לח"י התנקשה בלורד מוין, השר הבריטי למזרח התיכון, בקהיר, תוך אותת על התרסה נגד הסמכות הבריטית.
- בספטמבר 1948, לח"י הרגה את המתווך של האו"ם, פולקה ברנדוט, בירושלים, מתנגדת לתוכנית החלוקה המתקנת שלו שהקטינה את השטח היהודי והדגישה את חזרת הפליטים.

טקטיקות נוספות

- **הגירה בלתי חוקית (עלייה ב'): הסוכנות היהודית, בתמיכת האצ"ל ולח"י, ארגנה הגירה בלתי חוקית, והביאה עשרות אלפי פליטים יהודים לפלשתינה. תקרית ה-SS Exodus ביולי 1947, שבה בריטניה החזירה בכוח 4,515 פליטים לאירופה, הפכה לניצחון תעמולתי, שפגע במוניטין של בריטניה.
- **קמפיין תעמולה:** קבוצות ציוניות תיארו את המדיניות הבריטית כאנטישמית, תוך ניצול אהדה להולוקוסט, במיוחד בארה"ב, כדי להפעיל לחץ על היחסים האנגלו-אמריקאים.
- **תמיכה כספית:** הקרן המאוחדת היהודית גייסה 150 מיליון דולר ב-1947, מחציתם לפלשתינה, ומימנה מאמצי התנגדות.

פעולות אלה יצרו סביבה בלתי ניתנת למשילות, עם נזק כלכלי המוערך ב-2 מיליון ליש"ט ומאות נפגעים בריטיים, שהציפו את בריטניה המותשת ממלחמה.

ויתור בריטי: נכנעות לטרור

החלטת בריטניה לוותר על המנדט, שהוכרזה בפברואר 1947 והושלמה ב-14 במאי 1948, נבעה מהלחץ הבלתי פוסק של האלימות הציונית ומגבלות רחבות יותר. לאחר מלחמת העולם השנייה, בריטניה התמודדה עם חוב של 3 מיליארד ליש"ט והסתמכה על הלוואות אמריקאיות. שמירה על 100,000 חיילים בפלשתינה, בעלות של מיליונים בשנה, לא הייתה בת קיימא בצל דרישות פנימיות לשיקום. דעת הקהל

הבריטית, מותשת ממלחמה ואבדות, התנגדה למנדט, כאשר התקשורת תיארה את פלשתינה כביצה. לחץ אמריקאי לקבל 100,000 פליטים יהודים ותמיכה סובייטית בחלוקה החלישו עוד יותר את עמדת בריטניה.

האלימות של האצ"ל ולח"י, במיוחד תקריות בולטות כמו הפצצת מלון המלך דוד ופרשת הסמלים, שברו את רוח הכוחות הבריטיים ופגעו ברצון הפוליטי. מעשי טרור אלה, שיצרו כאוס ופחד, תרמו ישירות לחוסר היכולת של בריטניה לשלוט. בהפניית הנושא לאו"ם, בריטניה הודתה כי אינה יכולה לנהל את האלימות או ליישב את המחויבויות הסותרות של המנדט, ובכך למעשה נכנעה לקיצוניות הציונית תוך כישלון בהגנה על זכויות הפלסטינים.

הכרה וחברות באו"ם: תנאים וכניעה

האו"ם, כיורש של חבר הלאומים, קיבל את שאלת פלשתינה ב-1947. תגובתו עיצבה את הקמת מדינת ישראל ואת חברותה, אך התהליך הושפע מאוד מההקשר האלים שיצרו קבוצות ציוניות.

תוכנית החלוקה של האו"ם והקמת מדינת ישראל

בנובמבר 1947, העצרת הכללית של האו"ם העבירה את החלטה 181, שהציעה לחלק את פלשתינה למדינה יהודית (56%) ומדינה ערבית (43%), עם ירושלים כעיר בינלאומית. הסוכנות היהודית קיבלה את התוכנית, כשראתה בה דרך למדיניות, בעוד מנהיגים ערביים דחו אותה, מתנגדים לכל מדינה יהודית. ב-14 במאי 1948, עם סיום המנדט, ישראל הכריזה על עצמאות, תוך ציון החלטה 181. מלחמת העצמאות שהתפתחה הרחיבה את שטח ישראל ל-78% מפלשתינה המנדטורית בהסכמי שביתת הנשק של 1949, מעבר להקצאה של האו"ם.

תנאים לחברות באו"ם

ישראל הפכה לחברה באו"ם ב-11 במאי 1949, באמצעות החלטה 273 (III), עם 37 קולות בעד, 12 נגד (בעיקר מדינות ערב), ו-9 נמנעים. הקבלה הייתה מותנית ב:

- **ציות למגילת האו"ם:** ישראל התחייבה לקיים את עקרונות המגילה, כולל פתרון סכסוכים בדרכי שלום וכיבוד זכויות אדם.
- **החלטה 181 (תוכנית החלוקה):** הכרזת ישראל והצהרות האו"ם אישרו קבלת תוכנית החלוקה, אם כי גבולותיה המורחבים התקבלו בשתיקה כמציאות מלחמתית.
- **החלטה 194 (זכויות הפליטים):** סעיף 11 קרא להחזרת פליטים פלסטינים או לפיצויים. ישראל הביעה נכונות לנהל משא ומתן אך התנגדה להחזרות בקנה מידה גדול, תוך ציון חששות ביטחוניים ודמוגרפיים.
- **מחויבויות לזכויות אדם:** ישראל נדרשה לעמוד בנורמות זכויות האדם המתפתחות, כולל אי-אפליה וזכויות מיעוטים.

החלטת האו"ם הושפעה מ:

- **אלימות ציונית:** רצח המתווך של האו"ם, פולקה ברנדוט, על ידי לח"י ב-1948, שהתנגד לתוכנית החלוקה המתוקנת שלו, הדגיש את דחיית הקיצוניים לפשרות. בעוד ממשלת ישראל גינתה את המעשה, הוא הדגיש את ההקשר הנפיץ.
- **תמיכה גיאופוליטית:** ארה"ב וברית המועצות תמכו בקבלת ישראל כדי לנטרל את השפעת זו של זו ולטפל בחששות הומניטריים לאחר השואה.
- **פרגמטיזם:** האו"ם הכיר בשליטה דה-פקטו של ישראל על שטח מורחב, תוך מתן עדיפות ליציבות על פני אכיפה קפדנית של גבולות החלטה 181.

על ידי קבלת ישראל, האו"ם נכנע למציאות שצורפה על ידי טרור ציוני, שהכריח את יציאת בריטניה ויצר עובדה מוגמרת באמצעות רווחים צבאיים. התנאים, אף שהתקבלו רשמית על ידי ישראל, נאכפו באופן רופף, מה שאפשר לישראל לעקוף ציות מלא.

אי-ציות של ישראל והפרות זכויות האדם

חברותה של ישראל באו"ם התבססה על התחייבויות להחלטות האו"ם ולזכויות אדם, אך מעשיה הראו אי-ציות משמעותי, מלווה בהתרחבות טריטוריאלית והפרות זכויות אדם.

אי-ציות לתנאי האו"ם

1. החלטה 181 (תוכנית החלוקה):

- גבולות ישראל ב-1949 כיסו 78% מפלשתינה המנדטורית, הרבה מעבר ל-56% שהוקצו בהחלטה 181. אזורים כמו הגליל המערבי וחלקים מהנגב נכללו באמצעות כיבוש, ללא הקמת מדינה ערבית.
- כישלון זה ליישם את תוכנית החלוקה במלואה הזין תלונות ערביות ופגע במסגרת האו"ם.

2. החלטה 194 (זכויות הפליטים):

- ישראל חסמה את חזרתם של כ-700,000 פליטים פלסטינים שנעקרו ב-1948, למרות קריאת החלטה 194 להחזרה או פיצוי. חוק נכסי נפקדים משנת 1950 העביר אדמות פליטים לבעלות יהודית, תוך מתן עדיפות לשליטה דמוגרפית.
- משבר הפליטים הפך לאבן יסוד בסכסוך הערבי-ישראלי, עם מיליונים שנשארו חסרי מדינה במחנות בירדן, לבנון וסוריה.

3. מגילת האו"ם וזכויות האדם:

- שלטון צבאי של ישראל על המיעוט הערבי שלה (1948-1966) הגביל חירויות אזרחיות, כולל תנועה וביטוי פוליטי, תוך הפרה של עקרונות אי-אפליה. חוקי קרקע מפלים והקצאת משאבים לא שוויונית דחקו לשוליים את האזרחים הפלסטינים.
- פרקטיקות אלה עיגנו אי-שוויון מערכתי, בסתירה להתחייבויות לזכויות אדם של מגילת האו"ם.

התרחבות טריטוריאלית

שאיפותיה של ישראל להתרחבו מעבר לקווי שביתת הנשק של 1949:

- ב-1956, ישראל כבשה את חצי האי סיני במהלך משבר סואץ, נסוגה תחת לחץ האו"ם אך סימנה נטיות התרחבות.
- במלחמת ששת הימים ב-1967, ישראל כבשה את הגדה המערבית, רצועת עזה, מזרח ירושלים והגולן, תוך שליטה ב-22% הנותרים מפלשתינה המנדטורית. סיפוח מזרח ירושלים והרחבת ההתנחלויות הפרו את החוק הבינלאומי, כולל אמנת ז'נבה הרביעית האוסרת על העברת מתנחלים לשטח כבוש.
- עד 2025, למעלה מ-700,000 מתנחלים ישראלים חיים בגדה המערבית ומזרח ירושלים, בתמיכת מדיניות המדינה, תוך עיגון הכיבוש ועקירת פלסטינים.

הפרות זכויות האדם

פעולות ישראל בשטחים הכבושים מהוות הפרות זכויות אדם מתועדות:

- **עקירה והריסת בתים:** אלפי בתים פלסטיניים נהרסו לצורך הרחבת התנחלויות או מסיבות עונשיות, תוך הפרה של זכויות לדיור ורכוש.
- **הגבלות תנועה:** מחסומים, גדר ההפרדה בגדה המערבית והמצור על עזה מגבילים את ניידות הפלסטינים, ומשפיעים על גישה לעבודה, שירותי בריאות וחינוך, תוך הפרה של חופש התנועה.
- **שימוש מופרז בכוח ומעצרים:** מבצעים צבאיים ומעצרים מנהליים, לעיתים ללא משפט, הובילו למות אזרחים ומאסר שרירותי, תוך הפרה של זכויות להליך הוגן וזכות לחיים.
- **אפליה מערכתית:** דוחות מתארים את מדיניות ישראל כאפרטהייד, תוך ציון הפרדה, זכויות לא שוויוניות ואפליה מערכתית נגד פלסטינים בישראל ובשטחים הכבושים.

הפרות אלה, המונעות על ידי עדיפות ישראל לשליטה טריטוריאלית ודומיננטיות דמוגרפית יהודית, נוגדות באופן חריף את תנאי האו"ם לחברותה, במיוחד מחויבויות לזכויות אדם ופליטים.

מסקנה

קבוצות ציוניות קיצוניות כמו האצ"ל ולח"י, באמצעות מעשי טרור – תקיפת שדות תעופה צבאיים, תשתיות אזרחיות, אוכלוסיות ערביות, מתקנים בריטיים בחו"ל ורצח בכירים כמו מוין וברנדוט – הכריחו את בריטניה לוותר על המנדט על פלשתינה. פעולות אלה, תוך ניצול חולשותיה של בריטניה לאחר המלחמה, הפכו את הממשל לבלתי אפשרי, והובילו למעורבות האו"ם. האו"ם הציע את תוכנית החלוקה של 1947 וקיבל את ישראל כחברה ב-1949, בתנאי שתציית למגילת האו"ם, לזכויות אדם, להחלטה 181 ולזכויות הפליטים. על ידי קבלת מדינת ישראל למרות גבולותיה המורחבים וציותה המוגבל, בריטניה והאו"ם נכנעו למציאות שצורפה על ידי טרור ציוני. אי-הציות שלאחר מכן של ישראל – שמירת שטחים מעבר לתוכנית החלוקה, חסימת חזרת פליטים וביצוע הפרות זכויות אדם באמצעות כיבוש והתנחלויות – פגע בהתייבויותיה לאו"ם, תוך המשך הסכסוך הפלסטיני והשארת זכויות הפלסטינים בלתי ממומשות.